

Välityömarkkinoiden asemaa vahvistettava

Valtakunnalliset välityömarkkinatoimijat päättivät viime syksynä yhdistää voimat kehittämis- ja vaikuttamistyössä. Ajankohta on tärkeä jo sikäläkin, etteivät välityömarkkinat jäisi omaksi saarekkeekseen työelämän kehittämisessä.

Vatesissa on toiminut Raha-automaattiyhdistyksen rahoittama Välityömarkkinat osana työelämää -projekti, joka on toteuttanut alueellisia tiedotus- ja verkostoitumistilaisuuksia. Projekti on päättymässä vuoden lopussa, mutta yhteistyöryhmä voi hyödyntää siitä saatuja kokemuksia.

Välityömarkkinatoimijoiden yhteistyöryhmä:

Karoliina Ahonen, työ- ja koulutusvalmennuspäällikkö, **Mielenterveyden Keskusliitto MTKL ry**
Mari Ahonen-Walker, toiminnanjohtaja, **Valtakunnallinen Työpajayhdistys TPY ry**
Jukka Haapakoski, puheenjohtaja, **Työttömien Valtakunnallinen Yhteistoimintajärjestö – TVY ry**
Hilkka Halonen, toimitusjohtaja, **Meri-Lapin Työhönvalmennussäätiö ry** (ryhmässä edustaa **Oktetti ry:tä**)
Päivi Heimonen, kehitysjohtaja, **Sininauhaliitto**
Juha Leviäkangas, asiamies, **Valmennus- ja sosiaalipalveluyhteisöjen yhdistys Oktetti**
Juha Lehtikuja, toimitusjohtaja, **Pääkaupunkiseudun Kierrätyskeskus Oy**
Ari Montonen, työllistämistoiminnan päällikkö, **SPR Kontti**

Yhteistyöryhmän koordinaattori: **Vates-säätiö**

Jaana Pakarinen, toimitusjohtaja
Jukka Lindberg, kehittämisspäällikkö

Artikkeli on julkaistu kokonaisuudessaan *Vatesin Kyvyt käyttöön -lehdessä 1/2015 ja se on uudenjulkaisu tässä TVYtteriissä kirjoittajan luvalla.*

Odotukset yhteistyöryhmältä

TVY:n puheenjohtaja Jukka Haapakoski odottaa välityömarkkinoiden yhteistyötä edunvalvontaa ja hyvien käytäntöjen jakamista. TVY:hyn kuuluu sata jäsenyhdistystä, joissa on yli 6 400 jäsentä.

– Välityömarkkinoiden pelisääntöjä muutetaan usein, ja sen olemassaolo perustuu monien lakien, ohjeiden ja rahoituskanavien yhteissummaan. Lakimuutokset saattavat olla ristiriidassa välityömarkkinoiden toimintalogiikan kanssa. Siten välityömarkkinat ovat haavoittu- vaiset ja hauraat, sanoo Haapakoski.

Meri-Lapin työhönvalmennussäätiön toimitusjohtaja Hilkka Halonen korostaa myös yhteistyötä etenkin nyt, kun tapahtuu suuria valtakunnallisia muutoksia, kuten TEOS ja sote-uudistukset.

– On tärkeää vahvistaa välityömarkkinoiden legitimitteettiä.

Halonen edustaa yhteistyöryhmässä Oktetti ry:tä. Siihen kuuluu 14 välityömarkkinoilla toimivaa organisaatiota.

Työ- ja koulutusvalmennuspäällikkö Karoliina Ahonen MTKL:sta uskoo, että työryhmän kautta saadaan yhteisten tavoitteiden äärelle erilaista osaamista, kokemusta ja lähtökohtia.

– Saamme aidosti moniäänisen työryhmän, jolloin useiden näkökulmien huomioiminen varmistuu. Yhteinen tavoite synnyttää synergiaa ja tekee toiminnasta vaikuttavuudeltaan tehokkaampaa. Samalla myös tavoitteet selkiintyvät ja keinot konkretisoituvat. Yhteistyö on nähdäkseni ainoa tapa tehdä kehittämis- ja vaikuttamistyötä, painottaa Ahonen.

Sininauhaliitto on valtakunnallinen, lähes sadan kristillisen päihdejärjestön keskusliitto.

– Yhdessä voimme nostaa esiin välityömarkkinoiden merkitystä yhteiskunnallisesti ja yksilötasolla. Ihmisten kirjo on moninainen ja sisältää erilaisia elämäntilanteita. Meillä välityömarkkinatoimijoilla tulee yhdessä olla valmius tarjota muutakin palvelua kuin omaamme. On hyvä tuntea muiden toimintaa. Yhdessä löydämme polkuja, jotta ihmiset pääsevät eteenpäin eri toimijoiden välillä, sanoo kehitysjohtaja Päivi Heimonen Sininauhaliitosta.

Mihin välityömarkkinoita tarvitaan?

Välityömarkkinoita tarvitsee laaja asiakaskunta, jota yhdistää heikko asema työmarkkinoilla. Syynä voi olla esimerkiksi pitkittynyt työttömyys, osatyökykyisyys tai palveluiden väliinpuutoaminen.

Riskinä on syrjäytyminen tai asiakas on jo syrjäytynyt. Välityömarkkinat tarjoat heille monenlaista palvelua, kuten osallisuutta tukevaa toimintaa, kuntoutusta sekä tukea työhönpaluuseen tai opiskeluun – siirtymiä elämässä eteenpäin.

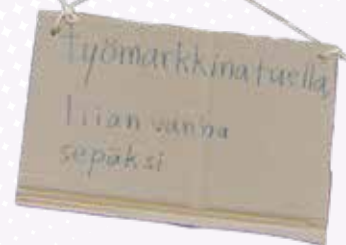
– Täystyöllisyys on utopia, mutta ihmisellä on silti tarve kuulua hänelle relevantilla tavalla yhteiskuntaan ja antaa oma osaaminen ja vahvuudet yhteisen hyvän rakentamiseen. Työelämän käsite ja työelämäosallisuuden käsite muuttuneen kokonaisuudessaan hiljalleen ja välityömarkkinat ovat tässä keskeisessä roolissa, muistuttaa Ahonen MTKL:stä.

Rakenteiden näkökulmasta välityömarkkinat ehkäisevät putoamista syrjään, ja Heimonen Sininauhaliitosta näkee toiminnan ennaltaehkäisevänä.

– Välityömarkkinoita toteutetaan yhteisöissä, joilla on samalla ihmisiä osallistava, kuntouttava ja kannustava rooli. Tämä tuottaa hyvinvointia niin yksilölle, perheille kuin alueille, paikallisille yhteisöille sekä yhteiskuntaan, hän listaa.

Haapakoski haastaa välityömarkkinoita kehittämään innostaviksi ja monipuolisiksi, jotta työttömät voivat kokeilla siipiään mahdollisimman kirjavasti eri työtehtävissä ja luoda polkuja, jotka johtavat avoimille työmarkkinoille.

– Etenkin pitkäaikaistyöttömät tarvitsevat pehmeitä työmarkkinoita ja koulutusta silloin, kun avoimet työmarkkinat eivät vedä. Joissakin diskursseissa välityömarkkinat nähdään myös pelotteena, jotta työttömät hakeutuisivat nopeammin avoimille työmarkkinoille. Tämä käsitys johtaa harhaan. Suurin osa työttömistä haluaa tehdä töitä, mutta sopivaa työtä ei löydy, muistuttaa Haapakoski TVY:stä.

Hilkka Halosen mielestä kehittämissä nousevat keskiöön työ- ja toimintakyvyn tunnistaminen, työhönkuntoutuksen palveluiden laatu, siirtymien tukeminen – työhönkuntoutuksen prosessi.

– Välytymarkkinoilla ja lainsäädännössä on tunnustettava vajaa työkyky. Osatyökykyisellä on oltava mahdollisuus ns. kantaa kortensa kekoon, vaikka työkykyä olisikin jäljellä vain 40 prosenttia. Ikääntyvä Suomi tarvitsee kaikkien työpanoksen, korostaa Halonen.

Haasteet

Välytymarkkinoiden kehittämisen yksi suuri haaste nousee toimintaympäristön muutoksista.

Hilkka Halonen pelkää, että palkkatukisäädöksillä heikennetään välytymarkkinoiden toimintaa ja sen mahdollisuutta tarjota tuettua työtä yleishyödyllisissä ja avustavissa tehtävissä.

– Liian tiukkaan tulkitut EU-säädökset ovat yleishyödylliselle toiminnalle ongelma. Verottajalla on omat tulkinsa elinkeinotoiminnan harjoittamisesta ja TE-toimistolla omansa. Kilpailutuksissa yleishyödylliset toimijat ovat samalla viivalla suurten kansainvälisten firmojen kanssa! Haasteita siis riittää, toteaa Halonen.

– Pitäisi hyväksyä, että meillä on välytymarkkinat. Tulisi huolehtia, että meillä on vakaa ja koordinoitu rahoitusjärjestelmä, jolla se hoidetaan, sanoo puolestaan Päivi Heimonen.

Karoliina Ahonen näkee toimintaympäristön myös mahdollisuutena.

– Suurien palvelujärjestelmiin liittyvien muutosten vuoksi välytymarkkinoiden rooli voi jopa tulevaisuudessa korostua siltana ennen erillään olevien toimintasektoreiden välillä. Haasteena on saada olemassa oleva tieto ja hyvät kokemukset päättäjien ja toimijoiden tietoisuuteen, sanoo Ahonen.

Jukka Haapakosken mielestä välytymarkkinoiden kannalta on tärkeää, että kunnat hyödyntävät nykyistä enemmän sosiaalisten kriteerien käyttöä julkisissa hankinnoissaan. Lisäksi koulutuksen ja palkkatuen yhteensovittamista pitäisi mahdollistaa nykyistä laajemmin.

Yhteistyö yritysten kanssa

Hilkka Halosen mielestä välytymarkkinat voivat tukea elinkeinoelämää mm. valmennuspalveluissa, jolloin yritykset saavat tarvitsevaansa työvoimaa.

– Yhteistyö välytymarkkinoiden kanssa on yrityksille myös väylä kantaa sosiaalista vastuuta, uskoo Halonen Osketti ry:stä.

Välytymarkkinoilla toki tiedetään yritysyritystyön merkitys, mutta se koetaan haasteelliseksi. Päivi Heimonen uskoo sosiaalisen sponsoroinnin edistävän yhteistyötä.

– Yhteistyössä on tärkeää luoda erilaisia mahdollisuuksia yrittäjille osallistua sponsorointiin, kuten ruoan lahjoitus, hyvistä käytännöistä kertominen, ryhmien tutustumiskäynnit, kurssien ja neuvonnan antaminen osaamisalueellaan, listaa Heimonen.

Jukka Haapakoski toivoo, että yrityksiin vietäisiin nykyistä enemmän räätälöityjä palveluita osatyökykyisille.

– On suosittava nykyistä pysyvämpiä rahoituksia pitkäaikaisille toimijoille ja kehitettävä pitkäkestoisempia kumppanuuksia julkisen vallan, yritysten, oppilaitosten sekä yhdistysten ja säätiöiden kesken, hän sanoo.

Merkitys alueen hyvinvoinnille

Kuntien vastuu työllisyyden hoidosta kasvaa. Työllisyyden hoito yhdessä välytymarkkinoiden kanssa edellyttää Halosen mielestä, että kunnilla on myös valtaa järjestää palveluita.

– Palveluiden järjestämistä vastuun siirtyminen kunnilta suuremmille sote-alueille tuo välytymarkkinakenttään uuden toimijan. Roolien, vallan ja vastuun työnjakokysymykset on ratkaistava, jotta työttömien palvelut voidaan toteuttaa saumattomasti ja tarvelähtöisesti, sanoo Halonen. Välytymarkkinoiden vaikutus alueella näkyy siinä, että yhteiskunnan palveluiden ulkopuolella olevia ihmisiä on vähemmän. Hyvinvointi kohenee, verorahat kohdentuvat paremmin ja työvoiman saatavuus paranee.

Välytymarkkinat ylläpitävät ja kehittävät työvoimareserviä sekä piristävät hieman ostovoimaa tukien paikallisia yrittäjiä.

– Lisäksi välytymarkkinat tuottavat jäsenilleen ja yhteistyökumppaneilleen matalan kynnyksen sosiaalisia palveluita, joilla voi olla erittäin merkittävä rooli sosiaalisen hyvinvoinnin ylläpitämiselle. Lisääntynyt hyvinvointi voi näkyä esimerkiksi säästyneinä kustannuksina ns. kovissa sosiaali- ja terveyspalveluissa. Täten alueen verotaakka saattaa olla pienempi, sanoo Haapakoski.

Pitkäaikaisia työpaikkoja välytymarkkinoilla ovat erilaiset alhaisen tuotavuuden alat, kuten kierrätys, pesula-toiminta ja ympäristötyöt.

– Kaikki nämä työt ovat tärkeitä ja sopivat hyvin eri syistä pitkään työttömän olleille, joiden osaaminen ja koulutustaso ei vastaa avointen työmarkkinoiden tarpeita, toteaa Hilkka Halonen.

Tiina Jäppinen